

Бібліотека Одеської державної академії будівництва та архітектури

До Дня вшанування пам'яті жертв Голокосту

Одеса 2024 р.

Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту визначається щорічно **27 січня**.

Варто нагадати, що Голокост з грецької перекладається як "всеспалення" й означає систематичне переслідування і знищення (геноцид) євреїв нацистською Німеччиною і колабораціоністами протягом 1933-1945 років. У ширшому розумінні, голокост - систематичне гоніння і знищення людей за ознакою їхньої расової, етнічної, національної приналежності, сексуальної орієнтації або генетичного типу як неповноцінних, шкідливих.

Нацисти атакували євреїв, тому що нацисти були радикальними антисемітами. Це означає, що вони були упереджені та ненавиділи євреїв. Фактично, антисемітизм був основним принципом їхньої ідеології та основою світогляду.

Нацисти помилково звинувачували євреїв у соціальних, економічних, політичних та культурних проблемах Німеччини. Зокрема, вони звинувачували їх у поразці Німеччини у Першій світовій війні (1914–1918 рр.).

Гнів через поразку у війні, економічні та політичні кризи, що настали внаслідок цього, сприяли посиленню антисемітизму в німецькому суспільстві.

Голокост був ініціативою нацистської Німеччини та відбувався по всій Європі, контрольованій Німеччиною та гітлерівською коаліцією. Він торкнувся майже всього єврейського населення Європи, яке в 1933 році налічувало 9 мільйонів людей.

Голокост почався в Німеччині після того, як Адольф Гітлер був призначений канцлером у січні 1933 року. Майже відразу ж режим нацистської Німеччини (який називав себе Третім райхом) виключив євреїв з німецького економічного, політичного, соціального та культурного життя. Протягом 1930-х років режим все більше тиснув на євреїв, щоб вони емігрували.

Але нацистські переслідування євреїв поширилися за межі Німеччини.

Нацистське «Остаточне розв'язання єврейського питання» («Endlösung der Judenfrage») було свідомим і систематичним масовим вбивством європейських євреїв. Це був останній етап Голокосту, і тривав він з 1941 по 1945 роки. Хоча багато євреїв було знищено до початку «Остаточного розв'язання», переважна більшість єврейських жертв була вбита саме в цей період.

У рамках «Остаточного розв'язання» Нацистська Німеччина вчинила масові вбивства безпрецедентних масштабів. Існували два основні способи вбивства. Одним із методів був масовий розстріл. Німецькі підрозділи проводили масові розстріли на околицях сіл, містечок і міст по всій Східній Європі. Іншим методом була асфіксія отруйним газом.

Наприкінці 1941 року нацистський режим почав будувати спеціально розроблені стаціонарні центри вбивства (газові камери). Англійською мовою центри вбивства іноді називають «таборами знищення» (extermination camps) або «таборами смерті» (death camps). Нацистська Німеччина керувала п'ятьма центрами вбивств: Хелмно, Белжець, Собібор, Треблінка та Аушвіц-Біркенау.

Вони побудували ці центри вбивства з єдиною метою – ефективного масового вбивства євреїв. Основним засобом вбивства в таборах смерті був отруйний газ, який випускали в герметичні газові камери або фургони.

Переважна більшість євреїв, депортованих до центрів убивства, майже відразу після прибуття були отруєні. Деякі євреї, яких німецькі чиновники вважали достатньо здоровими та сильними, були відібрані для примусових робіт.

Гетто були частинами міст або містечок, де німецькі окупанти змушували євреїв жити в тісноті та антисанітарних умовах. Німецька влада часто оточувала ці території стінами або іншими огорожами. Охорона не дозволяла євреям виходити без дозволу.

Деякі гетто існували роками, але інші – лише місяцями, тижнями чи навіть днями як місця утримання до депортації чи вбивства.

Життя в гетто було жалюгідним і небезпечним. Харчування було мало, а санітарні умови та медичне обслуговування – обмежені. Сотні тисяч людей померли від голоду, небезпечних захворювань, впливу екстремальних температур, а також виснаження від примусової праці. Німці також вбивали ув'язнених євреїв шляхом жорстокого побиття, катувань, свавільних розстрілів та інших форм деспотичного насильства.

Після зайняття Одеси румунські військові розстріляли 20 000 місцевих євреїв у відплатних акціях за вибухи. В кінці грудня 1941 року біля Богданівки Одеської (нині – Миколаївської) області румуни знищили понад 40 000 євреїв. На українських землях, що увійшли в склад Трансністрії, румунська окупаційна влада створила протягом 1941 року власні гетто і табори праці. У них загинули євреї з Бессарабії та Буковини. Загалом на цих землях румуни знищили близько 300 000 євреїв.

Страхітлива політика терору проти євреїв в окупованій Україні знищила їх як соціокультурну й етнорелігійну спільноту. Жертвами Голокосту стали понад 1,5 млн осіб.

Місця найбільших масових страт євреїв в Україні:
Бабин Яр (Київ) – більше 100 000, Богданівка
Одеської області – понад 40 000, Дрогобицький Яр
(Харків) - близько 20 000, Кам'янець-Подільський –
23 600, Дальник Одеської області – близько 18 000,
урочище Сосонки біля Рівного – понад 17 000
жертв.

Дата 27 січня обрана не випадково: саме цього дня 1945 року війська 1-го Українського фронту звільнили в'язнів найбільшого гітлерівського концтабору смерті Аушвіц-Біркенау неподалік польського Освенціма, розташованого в 70 кілометрах від Кракова.

З тих пір він став символом Голокосту, наочним свідченням тієї пекельної глибини, якої може досягти нелюдяність. За час існування концтабору Аушвіц-Біркенау в ньому загинуло, за різними оцінками, від 1,5 до 2,2 мільйонів людей. Всього у фашистських таборах смерті було знищено шість мільйонів євреїв і мільйони людей інших національностей.

Весь світ об'єднується в спільній пам'яті трагедії, що сталася під час Другої світової війни, коли нацистський режим планомірно винищував мільйони людей за їхньою національністю, релігією та етнічною належністю. Цей день відзначається з 2005 року, коли Генеральна Асамблея ООН ухвалила відповідну резолюцію.

У резолюції було визначено, що Голокост, який спричинив знищення значної частини єврейського населення та представників інших національностей, завжди повинен нагадувати всім людям про небезпеку, яку несе в собі ненависть, фанатизм, расизм та упередження. Цей день має на меті вшанування пам'яті жертв та попередження подібних злочинів у майбутньому.

Література з фонду бібліотеки

1.	811.133.1 Б-39 Без фальши... : Очерки о жизни советских евреев. - М. : Радуга, 1986. - 223 с.
2.	94(100) Б87 Брицкий, П.П. Интернациональная солидарность в борьбе с фашизмом. Деятельность антифашистского подполья в гитлеровских концлагерях. - Львов : Вища школа, 1980. - 135с.
3.	94(100) Н62 Никифорова , А.А. Это не должно повториться. Записки (о Равенсбрюке). - М. : Воениздат, 1958г.. - 149 с.
4.	94(100) Ж67 Живульская, К. Я пережила Овсенцим. - М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1960. - 271с.

Література з фонду бібліотеки

5.	94(100) ЛЗЗ Лебедев, А.Ф. Солдаты малой войны. Записки освенцимского узника. - М. : Госполитиздат, 1960. - 120с.
6.	94(100) Б94 Бухенвальд : Документы и сообщения. - М. : Изд. иностр. лит-ры, 1962. - 689с.
7.	94(100) Б68 Бланк, А.С. В сердце "Третьего рейха". Из истории антифашистского Народного фронта в подполье. - М. : Мысль, 1974. - 237с.
8.	94(100) П14 Паливода, С.С. Трагедия и подвиг Бухенвальда. - Львов : Свит, 1990. - 237с.